

ВАСА ПЕЛАГИЋ – ИСТОЧНИК НА ЗАПАДУ¹

Ненад Живановић¹, Петар Д. Павловић² и Кристина М. Пантелић Бабић³

¹ ФИЕП Европа – Председник секције за историју физичког васпитања и спорта

² ФИЕП Европа – Заменик председника секције за историју физичког васпитања и спорта

³ ФИЕП Европа – Секретар секције за историју физичког васпитања и спорта

УДК 929:796 Пелагић В.

САЖЕТАК

Српски род је, нарочито од времена када је православно прогледао, имао знамените људе који су исписивали његову паметарницу. Један од њих који је, као и други, сав свој живот уградио у бољитак српскога народа, био је Васа Пелагић.

Рођен у немирним временима 19. века, своје гимназијско и богословско образовање надоградио је у иностранству. И као сви пре њега, али и после њега, вратио се Српском роду, и своје стечено знање подели са својим народом. У Москви, где је провео две године, слушао је предавања и стицао знање из: руске књижевности, историје, медицине и политичке економије. И све је то уградио у своје (не само) писано дело.

Просветар, хуманиста, визионар, писац и, једном речју – човек кога *све ране српскор рода боле*, Васа Пелагић је и нашој струци посветио велику пажњу. Својим радом и бригом за правилан, не само телесни, развој младих људи постављао је темеље за даљи њен развој. Препоручивао је као подједнако корисне *привредну народну гимнастику* (рад у башти, пољу), као и *вештачку гимнастику* (разне форме физичког вежбања). И стално истицао да *гимнастика* мора да буде прва међу школским предметима.

Аутор за кореспонденцију
Ненад Живановић
nenad.zivanovic46@gmail.com

¹ Уводно излагање на 11 ФИЕП Европа конгресу, одржаном у Бањалуци, 14-18.9.2016.

Идеје за које се залагао, а које сагледавамо, пре свега, у *теоријама биоцентризма и етноцентризма*, имају и својеврстан, његов, *теоантропоцентристички* печат. Тим печатом је истакао да је човек *личност – једна, јединствена и непоновљива*.

Кључне речи: физичко васпитање, гимнастика, теорије физичког васпитања и спорта

УВОД

Историју једног народа, која је својеврстан одраз историје света, исписују људи великих моралних вредности и патриотизма. А тај спој морала и патриотизма, који подразумева завет – *увек као људи, никада као нељуди*, могу да изнесу до небеских висина једино појединци који имају Бога у себи.

Српски род је, нарочито од времена када је православно прогледао, имао такве људе који су исписивали његову паметарницу. Свако од њих, својим писаним и усменим делом, био је подстрек и пример другима – како постати и опстати као човек достојан Бога и рода свога. Један од њих који је, као и други, сав свој живот уградио у бољитак српскога народа, био је Васа Пелагић.

Стално у сукобу са властима, најпре османским, а потом српским и црногорским, морао је не само да иде далеко од њих, већ и да робија у њиховим затворима. Тако је, у затвору у Пожаревцу окончао свој овоземаљски живот. Упокојио се сигуран да његове идеје и љубав према српском роду, нису само за (његово) данас, већ за сва будућа времена.

Био је у праву. Ево, ми се данас, после скоро стодвадесет година од његовог упокојења, подсећамо његовог не тако дугог овоземаљског живота и његове љубави према свом роду. А та љубав се показала у свој својој величини кроз његова дела, усмена и писана, и његов дух који се није мирио са неправдом, дефетизмом, и пре свега са необразованошћу.

Просветар, социјалиста у најлепшем значењу те речи (коју људи нажалост дефинишу као *утопију*) хуманиста, визионар, писац и, једном речју – човек кога *све ране српског рода боле*, Васа Пелагић је и нашој струци посветио велику пажњу. Својим радом и бригом за правилан, не само умни,

развој младих људи постављао је темеље за даљи њен развој. Препоручивао је као подједнако корисне *привредну народну гимнастику* (рад у башти, пољу), као и *вештачку гимнастику* (разне форме физичког вежбања). И стално истицао да *гимнастика* мора да буде прва међу школским предметима.

После доласка из Москве, где је надоградио своје образовање, најпре у Брчком (1860), а потом и многим другим градовима Босне, Србије и Црне Горе, преносио је своје знање и ширио идеје како правилно живети и радити. Једна од његових књига лепог наслова *Народни учитељ*, и данас краси многе наше домове. Та књига је, уз Свето писмо, била и остала, најдрагоценији део и најмање кућне библиотеке.

У свакој његовој књизи и сваком писаном раду, осећа се брига о здрављу и правилном развоју младог човека. Где год је у прилици уводи гимнастику у школске програме, обликује и гради просторе погодне за физичко вежбање, не само у школском дворишту, већ и у портама сеоских цркава. И све то да би приближио младима физичко вежбање које је, за оно време у коме је Васа Пелагић живео, сматрано као нешто – непотребно и сувишно.

Данас је лако, из нашег угла, говорити о значају физичког вежбања и бити сигуран да нећемо наићи на неразумевање. Али тада, у време друге половине 19. века, када је већина нашег народа живела у руралној средини, то су били погледи – изван времена и простора људи тога доба.

Увек изван времена и простора, Васа Пелагић је био визионар загладан у небеса. Темељ његове визије је била љубав према роду свом. А ту љубав чувамо и њом се грејемо при сваком помену његовог *Народног учитеља*.

ПРЕДМЕТ И ЦИЉ

Предмет рада је Васа Пелагић, његов рад у области физичке културе, васпитања и образовању младих.

Циљ рада је да се из угла времена у коме ми живимо, сагледа допринос Васе Пелагића развоју опште културе нашег народа, као и његов допринос развоју физичке културе, односно развоју физичког васпитања и спорта.

МЕТОД РАДА

У изради овога рада коришћено је неколико истраживачких метода. Њихов избор је био условљен само тематиком рада, као и постављеним циљем. У раду су коришћене историјска метода, метода теоријске анализе као и компаративно – логичка метода.

РЕЗУЛТАТИ И ДИСКУСИЈА

Животни ток

У бурним временима 19. века, када је Турска империја владала овим просторима, у малом босанском месту Горњи Жабари, 1838. године родио се Васа Пелагић. Доноси радост својим родитељима, уједно је заискрио и своје напаћеном српском роду. Школовао се у разним местима и школама.

Из свог малог места где је стекао основно образовање, школовање наставља на Богословији у Београду. По њеном окончању почиње свој педагошки рад у Брчком, у *Српској основној школи* (1861).² Жеља за додатним образовањем одводи га у Москву, где проводи две године. На Универзитету у Москви, између осталог, слуша предавања из руске књижевности, историје, медицине и политичке економије. То стечено знање користи на новом послу. Наиме, одмах по повратку из Москве именован је за управитеља Српско православне богословије у Бањалуци, која је у то време била прва средња школа у Босни (1866). Као управитељ ове школе труди се да сво своје стечено знање преточи у праксу. Због тога је написао, и у Београду објавио, упутства просветним радницима: *Руковође за српско-босанске, херцеговачке, старосрбијанске и македонске учитеље*.

Његов слободарски дух и немирење са неправдом, смета турским властима. Већ после непуне три године (1869) бива интерниран у Турску, из које успева да се спасе уз помоћ руских пријатеља (1871). Преко Србије одлази у Црну Гору, где се на Цетињу укључује у рад *Уједињене омладине српске*. Наравно, то се не свиђа црногорском књазу Николи и због тога мора

² Пошто је сва школска архива ове школе изгорела у ратном вихору 1914. године, тачан податак почетка његовог службовања у Брчком не може да се утврди. Посредним путем, из неких других писаних прилога, може да се каже да је Васа Пелагић почео свој рад у Српској основној школи у Брчком 1860 или 1861 године. Према: Jelena Dopuđa: *Fizička kultura u školama Bosne i Hercegovine od prvih početaka do 1918. godine*, Komisija za istoriju fizičke kulture Bosne i Hercegovine, knj. 3, Sarajevo, 1974, str. 13; Види више: Jelena Dopuđa: Vaso Pelagić, Prilozi za istoriju fizičke kulture u Bosni i Hercegovini, god. 2, br. 2, Sarajevo, 1969, str. 94 – 107.

да оде из Црнр Горе. Одлази најпре у Нови Сад (1872), а већ следеће године борави у Грацу, Прагу, Трсту и Цириху.

Потреба да је уз свој народ и жеља да помогне подстичу га да се врати у своју Крајину. Са устаницима је и 1875 године, пише програме, меморандуме, објашњава и подстиче. Храбри да се истраје, подсећа на борбу српске браће преко Дрине, на истоку, у Србији. После три године борбе са Турцима³, и променом окупационих снага, јер тада Аустрија преузима доминацију над овим делом нашег народа, Васа Пелагић је све чешће у Србији.

И у Србији говори о праведнијем животу, подучава, пише.⁴ И ту је испред времена у коме живи, наилази на неразумевање и врло често мора да напушта Србију. И поново јој се враћа. Властима смета тај његов слободарски дух, осуђују га, затварају. У пожаревачком затвору, сам и несхваћен, окончава свој овоземаљски живот. У вечност се преселио 25. јануара 1899., уочи Савиндана.

Српска православна богословија

После краткотрајног службовања у Брчком и академског образовања које је стекао у Москви, Васа Пелагић је, као млад и школован човек, постављен за управитеља Српске православне богословије у Бањалуци. Ова школа, основана 1866. године одлуком Митрополије Бањалучко – Бихаћке, била је прва средња школа у Босни. И одмах, као и у основној школи у Брчком, уводи за младе богослове и гимнастику.⁵

У Правилима основним Бањалучке богословије, између осталог, стоји да се управитељ мора старати и о гимнастицирању младих богослова, „јер

³ Босанско – херцеговачки устанак (1875 1878) је убрзао одлазак Турака са ових простора. На Берлинском конгресу 1878. године Аустрија користи новонасталу ситуацију и добија мандат, на 30 година, да влада овим просторима. Наравно, са образложењем – да уведе мир и омогући просперитет на овим просторима. Како је то радила и урадила – знамо. Завршни чин је била анексија 1908. године.

⁴ Спистатељски опус Васе Пелагића је заиста импозантан. Подједнаку пажњу је посвећивао просвети и здрављу, али и препорукама како до праведније живота. Нашој струци је посветио је значајне радове и са задовољством можемо да кажемо да смо у њему имали првог теоретичара физичког васпитања и спорта, и то етноцентристичке и биоцентристичке оријентације.

⁵ Види више: Коста Ковачевић, *Српска бањалучка богословија*, Босанска Вила, год. 11, бр. 8, Сарајево, 1909, стр. 122 – 123; Коста Ковачевић, *Српска бањалучка богословија*, Босанска Вила, год. 11, бр. 9, Сарајево, 1909, стр. 130 – 140; Коста Ковачевић, *Српска бањалучка богословија*, Босанска Вила, год. 11, бр. 10, Сарајево, 1909, стр. 155 – 157; Коста Ковачевић, *Српска бањалучка богословија*, Босанска Вила, год. 11, бр. 11, Сарајево, 1909, стр. 171 – 174.

колико је то нужно за њихово здравље, толико је опет важно да буде оним начином којим пристоји ученицима Богословског училишта“.⁶

А како је то чинио најбоље говори један запис о томе: „Треба да споменем још једног револуционара – Васу Пелагића. Отворио он школу богослова у Бањојлуци. ... и ту је подучавао богословне науке, а подучавао је своје ђаке томе и у гимнастици – са штаповима, бива у мачевању, **а подучавао их јавно пред школом.**“⁷ Ово јавно гимнастицирање младих богослова показује не само степен храбрости њиховог младог управитеља, које је за то време, најблаже речено, било несвакидашње за ондашње друштвене норме, већ и сав његов хуманистички однос према младим људима. Знао је и својим радом сведочио да су за правилан развој младих људи од подједнаке важности брига за тело и душу. И да једно без другог не могу.

Колико је далеко гледао и био испред свог времена најбоље говори пример односа према гимнастици у Богословији у Сремским Карловцима. О томе један запис из 1872. године каже: „ ... У њој се још гимнастичко вежбање сматра за излишно, те га још и нема.“⁸

Наравно, чувен и поштован као педагог и реформатор, и то већ са нешто више од 20 година живота⁹, Васа Пелагић је могао да уведе гимнастику као посебан предмет. Ерудита и хуманиста у најлепшем значењу те речи, он је својим односом према физичком вежбању заправо претеча теоантропоцентричног погледа на нашу струку. Није то прецизно дефинисао, али је знао да је физичка вежба не само телесна кретња учињена са одређеним циљем, већ и благодатна храна, пре свега, телесном делу нашег бића. И због тога је инсистирао на гимнастици и истицао значај физичког вежбања.

⁶ У Правилима основним Бањалучке богословије, у параграфу 35, врло прецизно се каже: „ ... овај управитељ одредити предмете у свим разредима Богословије и за које има бити одговоран.“ А у параграфу 36. говори се о дужностима и обавезама управитеља. У њима су побројане обавезе управитеља који мора да се стара о дисциплини, учењу, и боравку ученика, о њиховом здрављу и правилном развоју, о контроли рада наставника, о старању зграде, итд. (Први шематизам православне српске митрополије Бањалучко – Бихаћке за годину 1901, (1903), Бања Лука, стр. 222.)

⁷ G., Martić: Zapamćivanje (1829 – 1878). Zagreb, 1906.

⁸ Пехајић: Писмо из Карловаца Сријемских (2. април, 1872), Застава, бр. 40, 1953.

⁹ „... 1861 – 1862. дошао је чувени Васо Пелагић. Признати се мора да је Пелагић доста радио на преображају наше школе. ... увео је био и предмет гимнастику.“ Према: Jelena Doruđa: *Fizička kultura u školama Bosne i Hercegovine od prvih početaka do 1918. godine*, Komisija za istoriju fizičke kulture Bosne i Hercegovine, knj. 3, Sarajevo, 1974, str. 13.

Волео је своје богослове и због тога је у тој Богословској школи гимнастика била посебан и важан наставни предмет.¹⁰

Теоријске основе физичког васпитања и спорта

Философске основе, на којима се заснивају теорије биоцентризма и етноцентризма, у својој бити су веома једноставне

Биоцентризам препознаје човека као део природе и упућује га да јој се врати. Хуманисти, на челу са Жан Жак Русоом, упознавши се са историјом и философијом античке Грчке, после средњевековног друштвеног периода, пропагирани су повратак природи и препоручивали природне облике физичког вежбања. То је био антички концепт физичког вежбања Новог доба.

Етноцентризам је, за разлику од биоцентризма, имао у средишту своје пажње етнос. И сваки облик физичког вежбања из угла етноцентризма имао је (и још увек има) за циљ јачање једног народа. Дакле, колективитет је у првом плану. Овако дефинисан циљ је био условљен друштвеним приликама које су доминирале у Европи током 19. века. По свему судећи и данас нису много боље.¹¹

Иако је Соколство, као значајан део етноцентристичког приступа физичком вежбању младих људи, било у зачетку код словенских народа, Васа Пелагић је у раду са својим ученицима показивао како може да се организује физичко вежбање младих људи.¹² И то је била комбинација биоцентристичког и етноцентристичког приступа физичком вежбању.¹³

Уз педагошки рад који је стално био под присмотром и власти и народа, јер је искакао из устаљених оквира, бројним предавањима и текстовима које је објављивао као посебне публикације, говорио је о

¹¹ Ненад Живановић, Верољуб Станковић, Небојша Ранђеловић и Петар Павловић: Теорија физичке културе, Факултет спорта и физичког васпитања у Нишу и Паноптикум Ниш, Ниш, 2010.

¹² Petar D. Pavlović, Kristina M. Pantelić Babić, Danilo P. Pavlović and Danica Piršl: Establishment of the Serbian Sokol parish in the United States and its functioning till the end of 1911, *Physical Education and Sport through the centuries*, vol. 1, no. 2, 2014, pp. 19 – 33; and Petar D. Pavlović, Nenad Živanović, Kristina M. Pantelić Babić and Danilo P. Pavlović: Serbian Sokol in Chicago (Illinois), *Physical Education and Sport through the centuries*, vol. 2, no. 2, 2015, pp. 5 – 23.

¹³ Petar D. Pavlović, Nenad Živanović and Kristina Pantelić Babić: *Vaso Pelagić, the first theoretician of physical culture in Bosnia and Herzegovina*, 4th International Scientific Conference "Anthropological aspects of Sports, Physical Education and Recreation, Banja Luka, November 2012, Proceedings Book, Editors: Slobodan Simović and Veroljub Stanković, Banja Luka, 2013, pp. 65 – 71.

реформи школе и потреби сталног унапређења наставног рада. Његови „... савременици, познаници и пријатељи, ... учитељи српских школа и у Босни (и у Србији), дружећи се са њим, слушајући његова предавања о реформи школе, и нарочито о важности физичке опште културе, слиједили су га, па су уводили тај предмет, гимнастику, иако она још није била прописана у наставном програму, радећи са дјецом „народну гимнастику“ како ју је Пелагић називао, тј. народне игре, трчања, бацања камена с рамена, скакање, и сл.¹⁴

А те школе, говорио је Васа Пелагић, треба градити на местима посебно одабраним. Зато у својој књизи *Покушај за народно и лично унапређење*, штампаној у Београду 1871. године, у шестом поглављу посвећеном *Општинама свеколиког српства* саветује: „У слободних и подјармљених Срба свуда се школе граде, но на жалост без правилности каква за школе доликује. Зато општинска је брига да се школе зидају на чистим и здравим мјестима далеко од бара и влажних мјеста; ... да вазда уз школу начини се по једна велика соба, ђе се могу зборови и заједнице, светковине св. Саве и јавна предавања држати, у **којој се дјеца у зимње доба гимнастици обучавају могу**. Покрај школе веома је потребно за здравље наше миле дјечице, будућег Српства, засадити разним воћем и дрвећем башчку градину и у њој још **сву справу за гимнастично вежбање уредити** да се ученици у одређено време вежбају и дично своје тјело, а лоше своје здравље усавршавају и поправљају.“¹⁵

И увек предност даје вежбању на отвореном простору, а под гимнастиком намењеном здрављу и веселу подразумевао је: трчање, скакање, бацање камена са рамена, куглање, играње, пливање, шетњу, рвање, вожња чамцем и вежбање на гимнастичким справама. И нарочито је упозоравао на потребу правилног извођења физичких вежби. „При скакању и свуда при гимнастици треба памтити да се нипошто не скаче и не пада на пете, јер то је све опасно ...“¹⁶

Увек је сматрао и то својим делима показивао да је „гимнастика творац снажних мишића и јак чувар здравља и морала. Без гимнастике

¹⁴ Jelena Dopuđa: *Fizička kultura u školama Bosne i Hercegovine od prvih početaka do 1918. godine*, Komisija za istoriju fizičke kulture Bosne i Hercegovine, knj. 3, Sarajevo, 1974, str. 13.

¹⁵ Тихомир Тодоровић и Боривоје Богојевић: Васа Пелагић о значају гимнастике и физичког васпитања, Зборник за историју физичке културе, бр. 4-5, Београд, 1968, стр. 89.

¹⁶ Васа Пелагић: *Стварни народни учитељ*, поглавље: О гимнастици у опште и о гимнастици у води при купању и пливању; цитирано у: Тихомир Тодоровић и Боривоје Богојевић: Васа Пелагић о значају гимнастике и физичког васпитања, Зборник за историју физичке културе, бр. 4-5, Београд, 1968, стр. 90.

школовање и живот не вреди ништа. Јер народу требају здрави и свесни људи а не слаботиња.“¹⁷

То је било потребно у 19. веку Васе Пелагића. То је потребно и дама данас, у нашем 21. веку.

ЗАКЉУЧАК

У бурним временима 19. века, када су Турска и Аустрија, две велике империје, обе изнутра труле али кочоперне и још довољно јаке да другима донесу несрећу, одлучивале о животу српског народа на овим просторима, Васа Пелагић је био искра која је будила наду у боље сутра. Увек уз свој народ, чак и када су га власти тог народа протеривале из његове, и наше, земље и затварале, није престајао да исијава *наду, веру и љубав* своме народу.

Била су то тешка времена, када је честит и не много образован народ живео својим животом и грејан Новим заветом подносио сву тиранију моћних. Васпитаван народним песничком књижевношћу, тим својеврсним јеванђељем, градио је свој живот честитошћу и радом. Његова вера и традиција, које су се преносиле са колена на колена, помогла му је да преживи ни мало лака времена. И у таквом времену Васа Пелагић је својим знањем и Љубављу, био уз свој род и трудио се да га просветли.

Ерудита, просветар, писац, (тео)хуманиста, социјалиста, али пре свега човек који је волео свој народ, Васа Пелагић је не само говори како нешто треба урадити, већ показивао и како то може да се уради. Храбро је, за време у коме је живео, говорио и писао о здрављу, неопходности образовања и значају физичке активности. Он је путујући по свету видео много корисних ствари и све их је, великим личним трудом, пренео нашем роду.

Његове књиге су корисно штиво за многа питања на која и данас тражимо одговоре. И када су у питању здравље, правилан телесни развој, бољи и праведнији живот за све људе, добро је подсетити се шта је Васа Пелагић писао о томе. Његов *Народни учитељ*, препун корисних савета драгоцен је књига у саком нашем дому. Нарочито сада када су нас затровали разним препаратима и отровима, како кажу, за наше добро.

У нашој струци, као један од наших најзначајнијих теоретичара, заслужује сву пажњу. Говорио је и писао о значају физичке активности за правилан развој човека, а када су му прилике то дозвољавале уводио гимнастику у школе, као један од најважнијих предмета. Желео је да као

¹⁷ Исто.

антички Грци физичком вежбању обезбеди посебно место у образовном систему. То се прихватало са неверицом и снeбивањем, али је његова вера у исправност својих ставова наша данашња мера – како и којим путем треба ићи.

За њега су подједнако биле важне *привредна народна гимнастика* (рад у башти, пољу), као и *вештачка гимнастика* (разне форме физичког вежбања). Обе корисне и свака примењива у посебним условима, подједнако су корисне за човека. Знао је и о томе говорио да је физичко вежбање благотворно, не само за младе људе, и да без њега нема здравог живота. Методички исправно, саветовао је како и колико треба вежбати, и увек давао предност вежбању на отвореном простору.

У његових теоријским поставкама правилног физичког вежбања, препознајемо комбинацију биоцентристичког и етноцентристичког приступа. Са изузетно прецизношћу заступао је оба ова теоријска становишта, која су и данас веома актуелна. Наравно, све је то украшавао поставкама теорије теoантропоцентризма. Јер, Љубав коју је имао у себи, и коју је показивао у сваком свом раду, нису могле и у нашој струци да прођу без тога. За њега је човек био *личност – једна, јединствена и непоновљива*.

Ту личност о којој је толико бринуо, о том човеку и свим људима које је имао у срцу, обасјавао је светлошћу *Источника*. И та светлост је замењивала таму, љубав мржњу, а доброта пакост. Том светлошћу *Источника* је, како би то песник рекао, помагао души, свакога од нас, да „затрепери чежњом за вечношћу“ (И.Негришорац).

Зато можемо да кажемо да је Васа Пелагић наш *Источник* на Западу.

ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА

1. Dopuđa Jelena: *Fizička kultura u školama Bosne i Hercegovine od prvih početaka do 1918. godine*, Komisija za istoriju fizičke kulture Bosne i Hercegovine, knj. 3, Sarajevo, 1974.
2. Dopuđa Jelena: Vaso Pelagić, Prilozi za istoriju fizičke kulture u Bosni i Hercegovini, god. 2, br. 2, Sarajevo, 1969, str. 94 – 107.
3. Живановић Ненад, Станковић Верољуб, Ранђеловић Небојша и Павловић Петар: Теорија физичке културе, Факултет спорта и физичког васпитања у Нишу и Паноптикум Ниш, Ниш, 2010.
4. Ковачевић Коста, *Српска бањалучка богословија*, Босанска Вила, год. 11, бр. 8, Сарајево, 1909, стр. 122 – 123;
5. Ковачевић Коста, *Српска бањалучка богословија*, Босанска Вила, год. 11, бр. 9, Сарајево, 1909, стр. 130 – 140;
6. Ковачевић Коста, *Српска бањалучка богословија*, Босанска Вила, год. 11, бр. 10, Сарајево, 1909, стр. 155 – 157;

7. Ковачевић Коста, *Српска бањалучка богословија*, Босанска Вила, год. 11, бр. 11, Сарајево, 1909, стр. 171 – 174.
8. Martić, G.: *Zapamćivanje* (1829 – 1878), Zagreb, 1906.
9. Pavlović D. Petar, Pantelić Babić M. Kristina, Pavlović P. Danilo and Piršl Danica: Establishment of the Serbian Sokol parish in the United States and its functioning till the end of 1911, *Physical Education and Sport through the centuries*, vol. 1, no. 2, 2014, pp. 19 – 33.
10. Pavlović D. Petar, Živanović Nenad and Pantelić Babić Kristina: *Vaso Pelagić, the first theoretician of physical culture in Bosnia and Herzegovina*, 4th International Scientific Conference “Anthropological aspects of Sports, Physical Education and Recreation, Banja Luka, November 2012, Proceedings Book, Editors: Slobodan Simović and Veroljub Stanković, Banja Luka, 2013, pp. 65 – 71.
11. Pavlović D. Petar, Živanović Nenad, Pantelić Babić M. Kristina and Pavlović P. Danilo: Serbian Sokol in Chicago (Illinois), *Physical Education and Sport through the centuries*, vol. 2, no. 2, 2015, pp. 5 – 23.
12. Пехајић: Писмо из Карловаца Сријемских (2. април, 1872), *Застава*, бр. 40, 1953.
13. Први шематизам православне српске митрополије Бањалучко – Бихаћке за годину 1901, (1903), *Бања Лука*, стр. 222.
14. Тодоровић Тихомир и Богојевић Боривоје: Васа Пелагић о значају гимнастике и физичког васпитања, *Зборник за историју физичке културе*, бр. 4-5, Београд, 1968, стр. 88 – 102.

VASA PELAGIĆ – ANATOLY ON THE WEST

SUMMARY

Serbian nation, especially from the time it “opened its orthodox eyes”, had famous people who wrote out its history. One of them, who along with others embed his whole life in prosperity of Serbian people, was Vasa Pelagić.

Born in troubled times of 19th century, he upgraded his high school and seminary knowledge abroad. But, the same as all those before and after him, he came back to Serbian nation, and he shared all of his gained knowledge with his people. In Moscow, where he spent two years, he attended lectures from: Russian literature, history, medicine and political economy. All this he implemented in his (not only) written work.

Educator, humanist, visionary, writer, and with one word – man who feels the pain of all Serbian wounds, Vasa Pelagić addressed significant attention also to our profession. With his work and care for proper development of young people (and by that not only physical development), he set the basis for its further growth. As equally useful he recommended both natural national gymnastics (work in garden, field), as also artificial gymnastics (different kind of physical exercise), and always asserted that gymnastics must be first among school subjects.

His ideas, which we can perceive primarily in theories of biocentrism and ethnocentrism, possess a kind of his theoanthropocentric signet. By this signet he highlighted the fact that every human is a personality – one, unique and unrepeatable.

Key words: physical education, gymnastics, theories of physical education and sports.

ВАСА ПЕЛАГИЧ – АНАТОЛИЙ НА ЗАПАДЕ

АННОТАЦИЈА

К числу известных людей Сербской народа, особенно с тех времен, когда он «открыл свои православные глаза», относятся и те, кто писал ее историю. Один из них, кто вместе с другими положил свою жизнь на дело процветания и благополучия сербов, был Васа Пелагич.

Он родился в трудные времена 19 столетия, получил образование в высшей школе и усовершенствовал свои знания за границей. Также как, жившие и творившие до него и после него, он вернулся в Сербию, чтобы поделиться своими знаниями с сербами. В Москве, где он прожил два года, он посещал лекции по русской литературе, истории, медицине, политической экономии. Все эти знания он воплотил в своих (не только) письменных трудах.

Педагог, гуманист, идеолог, писатель, одним словом, – человек, который чувствовал душевную боль всей Сербии, Васа Пелагич уделял особое внимание и нашей профессии. Своей деятельностью и заботой о развитии молодых людей (и не только в области физического воспитания) он заложил основу дальнейшего развития этого направления. Он рекомендовал использовать в равной степени и природную национальную гимнастику (работа в саду, в поле), и искусственную гимнастику (различные физические упражнения), и всегда утверждал, что гимнастика должна быть самой первой среди школьных предметов.

Его идеям, которые можно считать основополагающими, преимущественно в теории биоцентризма и этноцентризма, присущ своего рода дух теоантропоцентризма, посредством которого он подчеркивал, что человек – личность единственная, уникальная и неповторимая.

Ключевые слова: физическое воспитание, гимнастика, теории физического образования и спорта.

Примљено 21.9.2016.

Одобрено за штампу 30.11.2016.